

Körtvélyes utca

Ráday Mihály szerkesztette „Budapest teljes utcanévlexikona” szerint a Körtvélyes utca 1935-ben kapta a nevét, míg a Körvélyes köz 1956-ban. Az utcanév eredetéről azt olvashatjuk „helység Abaúj-Torna vármegyében. Ma Szlovákia: Hrusov.”

Meg kell jegyezni, hogy a szlovák névalak pontosan: Hrušov! Kiss Lajos „A földrajzi nevek etimológiai szótára” röviden így ír erről a névről, a rövidítések feloldásával: „Körtvélyes ... helynév a magyar régies népnyelvi, nyelvjárársbeli körtvély 'körte' főnév származéka. Tulajdonképpen értelme „(vad)körtefával benőtt terület”.

Vályi András 1796-ban kiadott Magyar országnak leírásában ez áll: „Magyar falu Torna Várm. földes Urai Lükő, és több Urak, lakosai leg inkább reformátusok, fekszik Almásnak szomszédságában, és annak filiája, földgye ha jól miveltetik, minden veteményt meg terem, réttyei jók, legelője elég van, fája mind a' két féle, szőlő hegye tágas, keresetre is van módgya.”

Fényes Elek: 1851-ben megjelent „Magyarország geographiai szótára” szerint: „Körtvélyes, Abauj-Torna vármegyében, magyar falu, Jablonczához északra 1/2 mfdnyire; 104 kath., 746 ref., 13 zsidó lak. Ref. anyaszentegyház. Szőlőhegye nagy kiterjedésű; gyümölcse, kivált szilvája felesleges mennyiségben; erdeje, rétye elég; szántófölde, ha jól miveltetik, mindent megterem. Földesura herceg Eszterházy. Utolsó posta Rosnyó.”

1. kép - Körtvélyes a Szilicei-fennsík lábánál

A Borovszky Samu és Sziklay János szerkesztette Magyarország vármegyéi és városai sorozatban: „Körtvélyes lakosainak száma 435, háza 102 van. Postája Almás, távirója Torna. A róm. kath. templom a XVIII. században épült, a református pedig 1784-ben. Mindkettő kőfallal van körülvéve. Az „Evetes”-réten a Bebek-családnak egy halastava volt. Földesura azelőtt a herceg

Esterházy, most pedig a gr. Andrássy család.” Az említett „Almás” teljes neve Szádalmás, a birtokosként nevezett Andrássyak a közeli Krasznahorka várában éltek.

A Pallas Nagy Lexikonában ezt találjuk az említett kicsiny Torna vármegyéről: „Abauj és Torna még nemrégiben két külön megyét képezett. 1782-ben egyesítették először. A szabadságharc leveretése után az osztr. korm. egyesítette másodszer; de az alkotmányos élet beálltával a két megye ismét különszakadt. Az 1881. évi LXIII. t.-c. egyesítette azután harmadszor az alig 10 □ mértf. terül. Tornát Abaujjal.”

A 364 lelkes Körtvélyesnek beszélő címere van, a körtén, mint jellemző címeralakon kívül a szőlőművelésre utaló metszőkések kaptak benne helyet.

A falu határában lévő gyümölcsösökön túl, az erdőben található a Szent Anna tiszteletére szentelt gótikus búcsújáró kápolna, mely csodás erővel hatott és hat ma is a zarándokokra. Áhítata nemcsak a katolikusokra, hanem még a környék protestánsaira is maradandó kegyelmi hatást gyakorolt. Különösen

a fölvidéki hívő bányászok és családjaik sietnek nagy-nagy buzgósággal ide, hogy nagyhatalmú védőszentjük, Szent Anna asszony oltalmát keressék és kérjék. A ma már romos kegykápolnához már megszűnt a búcsújárás, de még találkoztunk olyan öreggel, aki emlékezett a néhány évtizeddel ezelőtti búcsúkra. (Ipolyvölgyi Németh J. Krizosztom: Búcsújárók könyve, <http://www.bucsujaras.hu> nyomán)

A Torna-patak völgyében fekvő Körtvélyes környéke természeti érdekességekben és táji szépségekben bővelkedő karsztvidék. E táj déli részét Aggteleki-karsztnak, északi részét Szlovák-karsztnak is

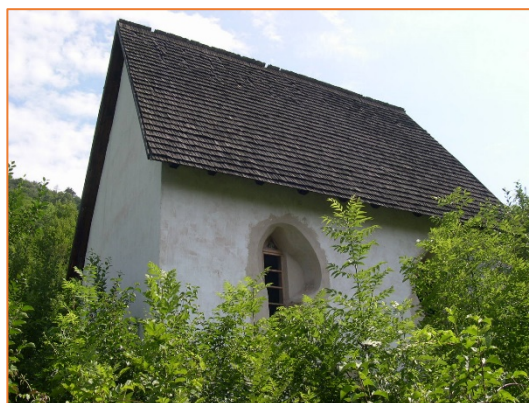

3. kép - Az elhagyott kápolna hajója freskómaradványokkal

nevezik tévesen, mert ez nem két különálló karsztvidék,

hanem az egységes Gömör-

Tornai karszt. A községtől nyugatra terül el a felszínalaktanilag gazdag Szilicei-fennsík, melynek egyik mély víznyelőjében jégbarlang található. A fennsíkon vezették át a Barátság kőolajvezeték 1 m átmérőjű csövét, anélkül, hogy a szükséges

2. kép - A körtvélyesi Szt. Anna kápolna

hatástanulmányokat elvégezték volna. Ezen vezeték kárpátaljai szakaszán már több törés volt, mely jelentősen szennyezte a felszíni vizeket. Elgondolni is rettenetes, hogy mi történne egy itteni csőtörés esetén, ha a nagy nyomással kifolyó olaj a karsztvidék kiterjedt földalatti barlangrendszerébe jutna. A település közelében, nyugati irányban található a Szádelői-völgy, mely leginkább a Tordai-hasadékhoz hasonlítható szurdok, 300-400 m-es sziklafalakkal. Körtvélyestől délre, a határ mentén, Szádvár közelében található Derenk szellemtelepülés. A környék Horthy Miklós kedvelt vadászterülete volt, ezért lengyel (gurál) lakóit 1943-ban erőszakkal kitelepítették, és a falut lerombolták. A hazai lengyelek 1994 óta, július közepén, a templom helyén épített kápolnánál tarják a búcsút.

4. kép - Derenki búcsú

Körtvélyes közelében a Szoroskő alatt alagúton halad át a vasút a Rozsnyói-medencébe, míg a közút szerpentinezve küzdi le a meredélyt. A merész utat Reisz Keresztély mérnök tervezte, aki 1849-ben halt meg Körtvélyesen, ahol sírja ma is látható. Az ő nevéhez fűződik a Baradla-barlang első felmérése és térképe is.

(-n –s)